

Imam Sadiq Research Institute
for Islamic Sciences

Research Institute Social Studies

P. ISSN: 2345-5705 & E. ISSN: 2717-3720

Website: <http://gofteman.isri.ac.ir>

Volume: 1 ; Number: 1

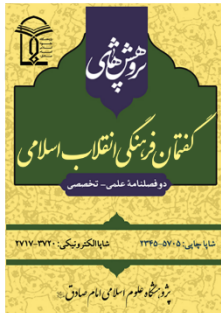
Conceptualization and Indexation of Revolutionism in the Framework of the Discourse of the Islamic Revolution

Jaber Mirzapouri*, Mohammad Hossein Sepehr**

doi: <https://doi.org/10.22034/CDR.2021.140561>

Received: 2024/5/17 ; Accepted: 2024/8/19

Type of Article: Research
(185-216)

Abstract

Immunization of the Islamic Revolution, the strengthening of the internal structure of the Islamic Republic system, the formation of the Islamic government and society, and the movement towards modern Islamic civilization require "revolutionaryism". The meaning and concept of "revolutionary" plays an important role on how to pass through the five stages of the Islamic revolution, i.e. revolution, system building, state building, society building and Islamic civilization building. The purpose of this research is to analyze the meaning, conceptualization and determine the dimensions, components and indicators of revolutionism in the framework of the nature, goals and ideals of the Islamic Revolution. Documentary and expert method was used with a fishing tool to collect data and analyze the issue. The findings show that revolutionism in the framework of the Islamic Revolution means "thinking transformation, transformation and transformation based on the values and ideals of the Islamic Revolution in all areas of individual and social life. It is in harmony with the positions and guidelines of Wali Faqih. The findings state that revolutionism in the framework of the Islamic revolution has the components of monotheism, guardianship, right, jihad, rationality, progress, leadership, and popularism. A revolutionary is someone who can internalize the eight components in four areas: spiritual (transformation), mental (thoughtful transformation), psychological (transformative) and behavioral (transformative). The results of this research enumerate the most important indicators of revolutionism as follows; Anti-arrogance, trust in God, guardian helper, self-righteousness, anti-enemy, self-sacrifice, invulnerability, insightful and enlightening, patience and endurance, refraining from evil, commanding what is good and acting on time. The results of this research can be used for scientific, cultural and educational centers.

Keywords: Revolutionism, Islamic Revolution, Transformation, Jihad, Wilayat.

*. PhD in sociology, Faculty of Humanities, Research Sciences Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran (corresponding author) Mirzapouri_j@yahoo.com.

** Master of Political Geography, Faculty of Political Science, Imam Hossein (AS) University, Tehran, Iran, sepehr@yahoo.com.

مفهوم‌شناسی و شاخص‌سازی انقلابی‌گری در چهارچوب گفتمان انقلاب اسلامی

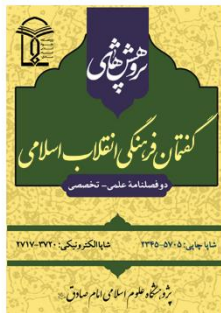
جابر میرزاپوری*، محمدحسین سپهر**

شناسه دیجیتال (DOI): <https://doi.org/10.22034/CDR.2021.140561>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۵/۲۹

نوع مقاله: پژوهشی

(۱۸۵-۲۱۶)

چکیده

مصونیت‌بخشی انقلاب اسلامی، استحکام ساخت درونی نظام جمهوری اسلامی، تشکیل دولت و جامعه اسلامی، و حرکت به سوی تمدن‌سازی نوین اسلامی نیازمند «انقلابی‌گری» است. معنا و مفهوم «انقلابی‌گری» نقش مهمی بر چگونگی عبور از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی یعنی وقوع انقلاب، نظام‌سازی، دولت‌سازی، جامعه‌سازی و تمدن‌سازی اسلامی دارد. هدف از این پژوهش معناکاوی، مفهوم‌شناسی و تعیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصه‌های انقلابی‌گری در چهارچوب ماهیت، اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی است. از روش اسنادی و خبرگی^۱، با ابزار فیش‌برداری برای جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل موضوع استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که انقلابی‌گری در چهارچوب انقلاب اسلامی به معنای «تحول‌اندیشی»، تحول‌خواهی و تحول‌آفرینی مبتنی بر ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در تمام ساحت‌های حیات فردی و اجتماعی، هماهنگ با مواضع و رهنمودهای ولی فقیه^۲ است. یافته‌ها بیان می‌دارند که انقلابی‌گری در چهارچوب انقلاب اسلامی واجد مؤلفه‌های توحید، ولایت، حق، جهاد، عقلانیت، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی‌بودن است. انقلابی‌گر کسی است که بتواند مؤلفه‌های هشت‌گانه را در چهار ساحت روحی (تحول‌یافتگی)، ذهنی (تحول‌اندیشی)، روانی (تحول‌خواهی) و رفتاری (تحول‌آفرینی) در خود درونی‌سازد. نتایج این تحقیق مهم‌ترین شاخصه‌های انقلابی‌گری را این‌گونه برمی‌شمارند؛ استکبارستیزی، توکل به خدا، یابوری ولی، حق‌مداری، دشمن‌ستیزی، ایثارگری، نفوذناپذیری، بصیرت‌افزا و روشنگری، صبر و استقامت، ناهی از منکر، امر به معروف و عمل به هنگام. نتایج این پژوهش می‌تواند برای مراکز علمی، فرهنگی و تربیتی به کار گرفته شود.

واژگان کلیدی: انقلابی‌گری، انقلاب اسلامی، تحول، جهاد، ولایت.

* دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Mirzapouri_j@yahoo.com

** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه امام حسین^ع، تهران، ایران، sepehr@yahoo.com

۱. مقدمه

«انقلابی‌گری» به معنای حضور فعالانه و تأثیرگذار در عرصه اجتماعی با هدف شکل‌دهی حکومت اسلامی و اجرای احکام الهی، ریشه در تاریخ اسلام، سیره نبی مکرم اسلام ﷺ و اهل بیت ﷺ دارد. آنها تمام حیات مبارکشان را پیوسته در اندیشه حاکمیت دین خدا بر جامعه و برقراری حکومت اسلامی بودند و در این راه، ناملاپمات بی‌شماری چون تهمت، تهدید، زندان و تبعید را به جان خریدند و سرانجام، همه وجود خود را در راه توحید تقدیم کرده‌اند (مجموعه مقالات همایش ملی حوزه انقلابی ۱۳۹۵: ۵). «انقلابی‌گری» نوعی کنش اجتماعی با هدف تغییر ساختار اجتماعی و تحول فرهنگی، سیاسی، علمی و اقتصادی است. «انقلابی‌گری» در ایران به دلیل تفاوت ماهیت انقلاب اسلامی با دیگر انقلاب‌های بزرگ جهان، معنا و مفهوم خاص خود را دارد.

«انقلابی‌گری» یکی از الزامات پیش‌برندگی و تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی، یعنی شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است. تعمیق و گسترش روحیه انقلابی‌گری یکی از راه‌کارهای مقابله با چالش‌ها و گذر از پیچ‌های تاریخی انقلاب اسلامی است؛ توسعه و نهادینه‌سازی انقلابی‌گری می‌تواند بسیاری از دشمنی‌ها، بدخواهی‌ها و موانع طی طریق را بردارد و در توسعه و نشر ارزش‌ها و آرمان‌های خود به توفیقات و پیروزی‌های چشم‌گیری دست یابد. براین اساس است که مقام معظم رهبری دامنه‌ای، پیشرفت و توسعه را مبتنی بر کار با روحیه‌ی انقلابی می‌دانند (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای، ۹۵/۱/۱).

مقام معظم رهبری دامنه‌ای مسئله‌ی کشور را روحیه‌ی انقلابی و جهت‌گیری انقلابی معرفی می‌کنند (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای، ۹۵/۸/۲۶). ایشان در زمینه احتمال تضعیف روحیه انقلابی‌گری فرمودند: «این دغدغه در ذهن من هست که فرهنگ جنگ و فرهنگ انقلاب و در حقیقت روحیه انقلاب - آن روحیه‌ی که در جنگ، میدانی برای رشد و بالندگی پیدا کرده بود - از بین برود.» (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌ای، ۷۰/۴/۲۵). داشتن چنین دغدغه‌ای برای همه انقلاب‌ها وجود دارد، چراکه با فاصله‌گیری از وقوع انقلاب، احتمال تضعیف ارزش‌های انقلابی در میان انقلابیون، پیروان و حافظین انقلاب وجود دارد.

شناخت مفهومی و تعیین شاخصه‌های انقلابی‌گری، یکی از مقدمات تعمیق روحیه و رویکرد انقلابی‌گری در جامعه است. مسئله‌ای که در اینجا مطرح است معنا و شاخصه‌های انقلابی‌گری است؛ مراد از انقلابی‌گری که در سال‌های اخیر توسط مقام معظم رهبری دام‌ظله مورد تأکید قرار گرفته است، چیست؟ انقلابی‌گری در چهارچوب انقلابی اسلامی و مبتنی بر دیدگاه امام خمینی علیه السلام و امام خامنه‌ای دام‌ظله به چه معنا و مفهومی است؟ انقلابی‌گر چهارچوب انقلاب اسلامی واجد چه مؤلفه‌ها و شاخصه‌هایی در ساحت روحی، فکری، روانی و رفتاری است؟

۲. پیشینه پژوهش

«شاخصه‌های روحیه اسلامی-انقلابی بسیجیان»، عنوان تحقیقی است که به تبیین مفهوم، شاخصه‌ها و معرف‌های روحیه اسلامی و انقلابی پرداخته است. سه مقوله شجاعت و رشادت، از خودگذشتگی و اخلاص به عنوان مؤلفه‌های اصلی این روحیه استخراج شدند که هر یک واجد شاخصه‌های خاص خود هستند. به عنوان نمونه مقوله شجاعت و رشادت واجد شاخصه‌هایی نظیر غیرت انقلابی، صراحت گفتار، آماده جهاد، مقاوم و استوار در سختی‌ها، شهادت طلبی و خطرپذیری است (شریفی، ۱۳۸۲).

مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه فرهنگ سیاسی شیعی و پیروزی انقلاب اسلامی» به این موضوع می‌پردازد که فرهنگ سیاسی شیعه چگونه توانست بر پیروزی انقلاب اسلامی تأثیر بگذارد. نویسنده معتقد است که مقوله‌هایی نظیر جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، شهادت و اجتهاد در فرهنگ شیعه زمینه‌ساز شکل‌گیری انقلاب اسلامی شد و توانست تا حدودی فرهنگ سیاسی جامعه ایران را نیز تغییر دهد. بر اساس نتایج این پژوهش، تفکر انقلابی همراه با روحیه جهادی است که زمینه وقوع انقلاب اسلامی را فراهم کرده است (حسنی، ۱۳۸۸).

مقاله‌ای با عنوان «شاخص‌های فرهنگ کسی» به بررسی و احصاء شاخصه‌های فرهنگ کسی پرداخته است. معنویت‌گرایی، ولایت‌مداری، روحیه جهادی و انقلابی، آمادگی نظامی، دفاع از ارزش‌ها، ایثار و فداکاری و توجه به منزلت علم و دانش از جمله مهمترین شاخصه‌های فرهنگ کسی در این پژوهش معرفی شده است. انقلابی‌گری به عنوان یکی از

شاخصه‌های فرهنگ کسی به معنای احساس مسئولیت نسبت به اسلام و انقلاب آمده است که موجب استکبارستیزی و دشمن‌ستیزی افراد است (زمانی ۱۳۸۸).

«بنیادهای نظری و تجربی اصلاح‌طلبی در مقایسه با محافظه‌کاری و انقلابی‌گری (با تأکید بر ارزیابی دوران اصلاحات ۱۳۸۴-۱۳۷۶)» عنوان مقاله‌ای است که به بررسی مقایسه‌ای در مفهوم و مبانی نظری سه رویکرد اصلاح‌طلبی، محافظه‌کاری و انقلابی‌گری پرداخته است. در این مقاله بر ویژگی‌های رویکرد انقلابی‌گری و تفاوت آن با دو رویکرد اصلاح‌طلبی و محافظه‌کاری تأکید شده است (جلایی‌پور، ۱۳۸۶).

«انقلابی‌گری» عنوان سرمقاله‌ای است که در آن به برخی از مهمترین شاخصه‌های انقلابی‌گری پرداخته شده است. در این نوشتار آمده است که انقلابی‌گری، در فرهنگ پدید آمده از انقلاب اسلامی، ویژگی یک مسلمان حقیقی است که در بازگشت به اسلام، بر اصول بنیادین آن تأکید می‌کند. انقلابی‌گری بازگشت به اسلام ناب است که با نظم نوین جهانی و حاکمیت آن در عمیق‌ترین لایه‌های فلسفی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، آشتی‌ناپذیر است. انقلابی‌گری به معنای پذیرش عدالت اجتماعی به عنوان یکی از اصول اصلی نظام حکومت اسلامی است. انتظار فرج امام زمان علیه السلام، انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر، اعتقاد به تنازع حق و باطل به عنوان یک جریان تاریخی، مسئولیت‌شناسی در مقابل آرمان‌های انقلاب اسلامی و ولایت‌مداری از دیگر شاخصه‌های مطروحه در مفهوم انقلابی‌گری است (سرمقاله مجله رشد آموزش معارف اسلامی، ۱۳۸۹).

۳. روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش از لحاظ نوع توصیفی-تحلیلی، از لحاظ هدف بنیادی نظری و از لحاظ اجرا کیفی است. در روش کیفی از گروه نخبگی، اسنادی و اکتشافی^۱ استفاده شده است. از روش اکتشافی برای کشف پدیده نو و موضوع جدید استفاده می‌شود. جدید بودن موضوع، کاستی در پیشینه تحقیق و نبود آگاهی‌های لازم در موضوع انقلابی‌گری، موجب شد تا از روش اکتشافی برای شناخت اولیه موضوع تحقیق پرداخته شود. هدف از روش پژوهش اکتشافی

1. Exploratory

در موضوع انقلابی‌گری، اکتشاف چیزهایی است که در مورد آن رخ می‌دهد و به دلیل نو بودن آن، شناخت کافی در آن رابطه وجود ندارد. در این روش ضمن جستجوی ادبیات و اسناد مرتبط با موضوع انقلابی‌گری، با متخصصان این حوزه برای کشف مفهومی انقلابی‌گری و روشن شدن زوایای پنهان و ناشناخته مفهوم، مصاحبه صورت پذیرفت. استفاده از این روش، ابهامات مفهومی انقلابی‌گری را کاهش داد و به محقق یاری رساند تا مراحل بعدی پژوهش را چگونه پیش برد و برای توصیف و تحلیل، روی چه مواردی متمرکز شود.

از روش اسنادی برای بررسی مبانی و نظریه‌های مرتبط با انقلابی‌گری استفاده شده است. در این روش ضمن بررسی منابع دینی مانند آیات و روایات، دیدگاه اندیشمندان اسلامی به خصوص امام خمینی^ع و امام خامنه‌ای^ع در رابطه با انقلابی‌گری مورد بررسی قرار گرفت. در این روش انقلابی‌گری و شاخصه‌های آن از دیدگاه قرآن و روایات احصاء شد و برخی از شخصیت‌های تاریخ اسلامی نیز به عنوان انقلابی‌گر، مورد بررسی قرار گرفتند. همچنین ضمن بررسی چهارچوب انقلاب اسلامی و شاخصه‌های انقلابی‌گری از دیدگاه امامین انقلاب، الگویی مفهومی از شاخصه‌ها در اختیار محقق قرار گرفت.

در روش نخبگی از حدود چهارده صاحب‌نظر و نخبه در حوزه انقلابی‌گری استفاده شده است. در این روش، مجموعه داده‌ها و الگوهای مفهومی احصاء شده از روش اکتشافی و اسنادی، در اختیار نخبگان قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا در رابطه با آنها نظرات خود را ارائه نمایند. در این روش تعاریف مفهومی و عملیاتی انقلاب، انقلاب اسلامی و انقلابی‌گری تولید شد و به تعیین ابعاد، مؤلفه و شاخصه‌های انقلابی‌گری پرداخته شد.

۴. یافته‌های تحقیق

از آنجایی که در این تحقیق انقلابی‌گری در چهارچوب انقلاب اسلامی مورد نظر است، در این بخش قبل از مفهوم‌شناسی و تعیین ابعاد، مؤلفه و شاخصه‌های انقلابی‌گری، به بررسی مفهوم و ماهیت انقلاب و انقلاب اسلامی پرداخته شده است. در گروه نخبگی از مشارکت‌کنندگان درخواست شد تا با مطالعه اسناد جمع‌آوری شده، نظر خود را در رابطه با ماهیت و تعریف انقلاب اسلامی ارائه نمایند که در ادامه مورد بررسی قرار گرفتند؛

۴-۱. انقلاب

واژه انقلاب از ماده قلب آمده است به معنای خالص و شریف‌ترین عضو هر چیزی (ابن فارس ۱۳۸۹ق: ج ۵: ۱۷) و برگرداندن چیزی از سویی به سویی و از رویی به رویی دیگر است. انقلاب در لغت به معنای برگشتن از حالی به حالی، دگرگون شدن، تغییر و تحول است. همچنین از مجموع آیاتی که واژه انقلاب در آنها به کار رفته است، دانسته می‌شود که انقلاب به معنای مطلق بازگشتن است (مجموعه مقالات همایش ملی حوزه انقلابی، ۱۳۹۵: ۴۰). انقلاب در علم اخترشناسی به معنای حرکت دورانی و منظم ستارگان است که در سده‌ی هفدهم میلادی در حوزه سیاست در مورد دگرگونی‌های سیاسی، اجتماعی، فکری و فرهنگی به کار گرفته شد. با توجه به معنا و مفهوم انقلاب، انواعی از انقلاب‌ها مانند انقلاب فرهنگی، انقلاب سیاسی، انقلاب علمی، انقلاب اقتصادی و انقلاب اجتماعی می‌تواند شکل بگیرد. بر اساس بررسی اسنادی و جمع‌بندی نظرات نخبگان^۱، انقلاب^۲ به معنای:

«تغییر و تحول فراگیر هدفمند، مبتنی بر ایده‌ها، مبانی، اصول و ارزش‌های خاص که منجر به تغییرات اساسی و بنیادین در باورها و رفتارهای فردی و ساختارهای اجتماعی^۳، و شکل‌گیری نظام‌های^۴ جدید می‌شود.»^۵

منظور از «تغییر^۶ و تحول^۷» آن است که انقلاب‌ها در نظام‌ها^۸ تغییر و دگرگونی بوجود می‌آورند تا بتوانند وضعیت جدیدی ایجاد کنند. سطح تغییر از تحول پایین‌تر است و به معنای حرکت از یک وضعیت به وضعیت دیگر معنا می‌گردد که حاصل یک اصلاح و تبدیل با یک

1.Revolution

2.Revolution

3.Social Structure.

4. Systems.

۵. این تعریف بر اساس نظرات خبرگان و کارشناسان در جلسات نخبگی ارائه و تدوین شده است.

6.Change.

7.Evolution.

8. Systems.

وضعیت متفاوت است. تحول معنای فراگیرتری دارد و به معنای تکامل، تبدیل شدن و دگرگونی غیرقابل بازگشت است. فروپاشی نظام سیاسی توسط گروه‌ها و جریان‌های مختلف فکری و مردمی در انقلاب، زمینه را برای تغییر و تحول دیگر نظام‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، صنعتی و... فراهم می‌کند تا یک نظام جدید با خرده‌نظام‌های متعلق به آن، شکل گیرد.

«فراگیر» بودن به معنای خیزش و عزم عمومی، و همراهی اکثریت جریان‌ها و گروه‌های اجتماعی است که با اراده‌ی تغییر وضع موجود به مقابله با نظام سیاسی می‌پردازند. فراگیری انقلاب در جامعه زمانی شکل می‌گیرد که نارضایتی عمومی نه در سطح معمولی، بلکه به حد ناامیدی از اصلاح در پیکره سیاسی موجود، بوجود آید. هرگاه نارضایتی به صورت خشم در گروه‌ها، جریان‌ها، طبقه‌ها، قشرها و نخبه‌گان جامعه فراگیر شود، انگیزه تغییر نظام سیاسی در مردم ایجاد و جامعه در آستانه شکل‌دهی انقلاب قرار می‌گیرد.

هرگاه عزم و اراده عمومی برای تغییر نظام سیاسی همراه با مجموعه‌ای از «ارزش، هدف و آرمان خاصی» گردد، استواری و استقامت برای وقوع انقلاب افزایش می‌یابد. انقلاب‌ها با ایدئولوژی و ترسیم مدینه فاضله خاصی وقوع می‌یابند و طرفداران انقلاب، اشتراکات فرهنگی و عقیدتی ویژه‌ای را به نحوی نمادین می‌پذیرند. پشتوانه‌های فکری انقلاب سعی می‌کنند با تولید ایده‌های جدید، اهداف جدیدی را پیش روی افراد ناراضی ترسیم کنند. ایدئولوژی انقلاب، ادعای تحقق اهدافی را دارد که نظام حاکم موجود، در ایجاد آن ناکارآمد است. هر چه ایدئولوژی انقلاب به آرمان‌های مردم نزدیکتر شود، احتمال پیروزی و موفقیت به دلیل جذب توده، هماهنگی نخبگان با آرمان‌های انقلاب بیشتر و بالاتر خواهد شد.

ایدئولوژی انقلاب، ضرورتاً مبتنی بر یک مکتب خاص شکل نمی‌گیرد و ممکن است مانند انقلاب فرانسه (۱۷۹۹-۱۷۸۹) از مکاتب و اندیشه‌های مختلفی تشکیل شود. در برخی انقلاب‌ها مانند انقلاب اسلامی ایران (۱۹۷۹) و انقلاب سوسیالیستی روسیه (اکتبر ۱۹۱۷)، ایدئولوژی بر اساس اصول و ارزش‌های مکتبی مشخصی شکل می‌گیرند. مکاتب فکری مختلف برای پشتیبانی از وقوع انقلاب و جذب حداکثری توده‌ها به تدوین و گفتمان‌سازی ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب می‌پردازند. مکتب سوسیالیستی در انقلاب روسیه و مکتب اسلامی در انقلاب اسلامی ایران،

نقش تولید ایدئولوژی یا همان ارزش‌ها، اهداف و آرمان‌های انقلاب را بر عهده داشتند. وقوع انقلاب با ایجاد نظام سیاسی جدید، روابط و مناسبات حاکم بر خرده نظام‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را تغییر و «باورها و رفتارهای فردی و ساختارهای اجتماعی» جدیدی را ارائه می‌دهند. با توجه به ماهیت تشکیکی بودن پدیده‌های اجتماعی، میزان تغییرات فردی و اجتماعی در انقلاب‌ها متفاوت است. تغییر و تحول در ساختارهای اجتماعی، موجب شکل‌گیری نظمی نوین و «نظام‌های جدید» مانند نظام علمی، نظامی، آموزشی، تربیتی، درمانی و صنعتی می‌شود. انقلاب با تغییر روابط و مناسبات حاکم بر عناصر یک سیستم، آن را به اهداف جدید تعیین‌شده سوق می‌دهد. هرگاه مناسبات حاکم بر سیستم و اهداف تعیین‌شده، هماهنگ با یکدیگر شوند، پویایی و پایداری آن برای رسیدن به مؤفقت افزایش می‌یابد.

۴-۲. انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران که در بهمن ۱۳۵۷ به وقوع پیوست، شاخه‌ای از انقلاب انبیاء به خصوص انقلاب صدر اسلام است (مطهری، ۱۳۵۸). انقلاب اسلامی یکی از بزرگترین واقعه اجتماعی عصر معاصر بوده و تأثیر شگرفی در ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی داشته است. انقلاب اسلامی ایران از جمله انقلاب‌های کبیری است که جمیع آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی را در خود دارد و برخلاف برخی انقلاب‌ها، بر یک یا چند مقوله محدود و متوقف نیست. انقلاب اسلامی به دلیل برخورداری از ویژگی‌های زیر در نوع خود خاص است؛

- ✓ پشتوانه عظیم فلسفه و فقه و معارف اسلامی؛
 - ✓ استواری بر پایه فرهنگ و اعتقاد و ایمان؛
 - ✓ بهره‌مندی از رویکرد ارزشی و هدف‌گیری اصلاح مفاسد بشری؛
 - ✓ حاکم‌سازی فرهنگ توحیدی به جای فرهنگ الحادی و استبدادی؛
 - ✓ شکل‌گیری بر مبنای نظم و انضباط انقلابی، (قنبری، ۱۳۸۶: ۲۲۲)؛
- انقلاب اسلامی با هدف تحقق جامعه آرمانی اسلام و اشاعه معنویت در کالبد جهان مدرن، واجد آرمان‌ها و پیام‌هایی برای جوامع بشری است که برخی از آنها عبارتند از:

- ✓ لزوم خروج انسان از یوغ بردگی و بندگی طاغوت و رستن از ذلت و خواری؛ (بیانات امام خامنه‌ای دام‌عزله، ۱۳۵۹/۱۲/۸ و ۱۳۶۱/۹/۳۰)
- ✓ روی آوردن به عبودیت خدا و رستگاری؛ (همان)
- ✓ برآشتن در مقابل همه بدی‌ها و کجی‌ها و نابسامانی‌ها؛ (همان)
- ✓ آزادی، استقلال، ضدیت با استبداد و استعمار، و زنده کردن روح مبارزه و تلاش برای آینده بهتر به همراه ایستادگی در مقابل غرب؛ (قنبری همان: ۲۱۶-۲۱۵)
- ✓ بازسازی تمدن اسلامی و احیای فرهنگ سیاسی مبتنی بر قرآن، نفی سکولاریزم و مهم‌تر از همه ضرورت بازگشت به اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم؛ (همان: ۲۱۵)
- ✓ مبتنی بودن حکومت و قدرت سیاسی بر پرهیزکاری، عدالت و حقیقت؛ (بیانات امام خامنه‌ای دام‌عزله، ۱۳۷۹/۱۱/۲۷)
- ✓ ضرورت دین‌گرایی و خدامحوری و نیز بازگشت از مسیر انحرافی دوران غرور جاهلانه شکوفایی علم. (قنبری، همان: ۲۲۸)

بر اساس بررسی اسنادی و جمع‌بندی نظرات نخبگان^۱ «انقلاب اسلامی» به معنای: «تحول همه جانبه و مستمر در امتداد بعثت تا ظهور منجی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در باورها و رفتارهای فردی، و ساختارهای اجتماعی، همراه با صدور ارزش‌های آن در سطح جهانی با هدف ساخت تمدن نوین اسلامی» است.

استمرار یکی از ویژگی‌های اساسی انقلاب اسلامی محسوب می‌گردد. وجود انقلاب منوط به ماندن حرکت انقلابی به صورت مستمر و پایدار است، در واقع انقلاب یک موضوع پایان‌پذیر نیست بلکه حیات دارد و مستمراً در حال شدن است. مقام معظم رهبری دام‌عزله در رابطه با ویژگی استمرار در انقلاب می‌فرماید: «انقلاب، آن وقتی باقی می‌ماند که یک حرکت دایم انقلابی، مستمراً وجود داشته باشد؛ والا آن چیزی که می‌ماند، انقلاب نیست.» (دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵: ۷۸).

جهانی شدن و محدود نبودن انقلاب اسلامی به مرزهای جغرافیایی ایران، یکی از اهداف

و آرمان‌های انقلاب اسلامی است. انقلاب اسلامی به دنبال آن است تا پیام‌هایی مانند آزادی‌بخشی، سلطه‌ستیزی، عدالت‌جویی و توحیدمحوری خویش را فراتر از محدوده مرزها برساند و آن را در سطح منطقه‌ای، جهان اسلام و همچنین در سطح بین‌الملل گسترش دهد. منظور از «استمرار بعثت تا ظهور منجی (عجله الله تعالی فرجه الیه)» آن است که انقلاب اسلامی در امتداد اسلام ناب محمدی (ص) واقع غدير، عاشورا، انتظار و ظهور به وقوع پیوست. در این رویکرد، تمامی ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران، برآمده از اصول و مبانی اسلام ناب محمدی (ص) است با تفسیر واقعه غدير و موضوع امامت معصومین و عمل به فریضه ولایت‌پذیری است. لذا هویت انقلاب اسلامی مبتنی بر قرائت غدير از اسلام است، یعنی اسلامی که واقعه غدير و امامت امیر مؤمنان علی (ع) را می‌پذیرد.

یکی از پیام‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی، موضوع مهدویت و زمینه‌سازی ظهور امام زمان (عجله الله تعالی فرجه الیه) است. اینکه منجی عالم بشریت برای برپایی عدل و سعادت بشری قیام خواهد کرد و انقلاب اسلامی مقدمه آن انقلاب بزرگ است. رهبر معظم انقلاب (عجله الله تعالی فرجه الیه) در این رابطه می‌فرماید: «بشریت که با عطش تمام منتظر امام زمان (عجله الله تعالی فرجه الیه) است و می‌خواهد مهدی موعود بیاید و چشم انتظار آن حضرت است، برای این است که او بیاید تا دنیا را از عدل و داد پر کند. این است آن پیامی که انقلاب اسلامی برای دنیا دارد و خودش هم متعهد و متکفل آن است.» (بیانات امام خامنه‌ای (عجله الله تعالی فرجه الیه)، ۱۳۷۱/۱۰/۱۷).

یکی از نشانه‌های مهدویت، انتظار است. «انتظار، یعنی دل سرشار از امید بودن نسبت به پایان راه زندگی بشر. ممکن است کسانی آن دوران را نبینند و نتوانند درک کنند - فاصله هست - اما بلاشک آن دوران وجود دارد؛... ما آن وقتی می‌توانیم حقیقتاً منتظر به حساب بیاییم که زمینه را آماده کنیم. برای ظهور مهدی موعود (ارواح‌نفاذ) زمینه باید آماده بشود؛ و آن عبارت از عمل کردن به احکام اسلامی و حاکمیت قرآن و اسلام است.» (بیانات امام خامنه‌ای (عجله الله تعالی فرجه الیه)، ۱۳۷۶/۹/۲۵).

همچنین الگوی عملی و رفتاری انقلاب اسلامی، واقعه کربلا و روز عاشور است که در آن امام حسین (ع) و یاران باوفای آن حضرت، با روحیه جهادی و انقلابی بر علیه کفر و

ظالمین ایستادگی کردند. امام خمینی علیه السلام با تأکید بر «كُلُّ يَوْمٍ عاشورا و كُلُّ أَرْضٍ كَرَبِلَا» معتقدند یکی از پیام‌های این جمله، لزوم مبارزه همیشگی با ظلم است (خمینی، ج ۹، ص ۴۴۵: ج ۱۰: ۱۰ و ۱۲۲ و ۳۱۵). رهبر معظم انقلاب علیه السلام فرمودند:

«نام حسین بن علی پرچم عدالت و فضیلت‌های معنوی است و همین نام توانسته است این انقلاب را به وجود آورد. این انقلاب - که از این حیث، شبیه نهضت نبی اکرم است؛ یعنی به موفقیت رسید و دل‌ها و جان‌ها و نیروها و انسان‌ها با آن همراهی کردند و امام را تنها نگذاشتند - توانست پرچم شوکت و عزّت را سر پا کند. این را از حسین بن علی الهام گرفت و مظهر تجدید حیات اسلام شد.» (بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام، ۱۳۷۱/۷/۱۷).

رهبر معظم انقلاب علیه السلام پنج مرحله برای انقلاب اسلامی یعنی «وقوع انقلاب»، «نظام‌سازی»، «دولت‌سازی»، «جامعه‌سازی» و «تمدن‌سازی» تعیین فرمودند. از دیدگاه مقام معظم رهبری علیه السلام، مرحله «وقوع انقلاب اسلامی» و «نظام‌سازی» توسط امام خمینی علیه السلام شکل گرفت و امروز در مرحله «دولت‌سازی» قرار داریم که به صورت کامل محقق نشده است (بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام، ۹۵/۲/۶). مقام معظم رهبری علیه السلام تمدن اسلامی را نه به معنای کشورگشایی بلکه به معنای تأثیر پذیرفتن فکری ملت‌ها از اسلام می‌دانند و معتقدند تحقق تمدن نوین اسلامی منوط به بهره‌گیری و ایجاد الگوی جدید اسلامی-ایرانی، کار جهادی و انقلابی، استفاده از ظرفیت‌های غنی منابع اسلامی و حوزه علمیه، برخورداری از قوت علمی و گفتمان‌سازی است. ایشان اسلامی بودن الگوی پیشرفت و حرکت به سمت تمدن اسلامی را اساس کار معرفی کردند (بیانات امام خامنه‌ای علیه السلام، ۹۵/۲/۶).

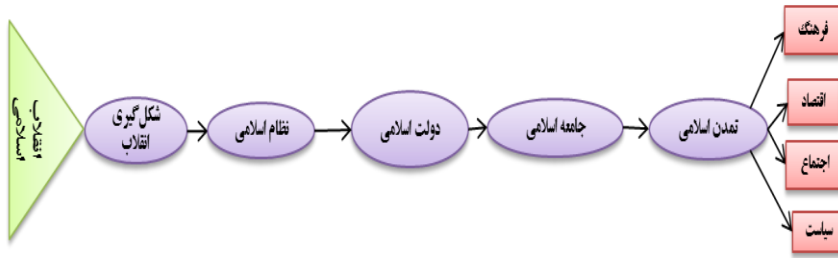
۳-۴. انقلابی‌گری

بر اساس بررسی اسنادی و جمع‌بندی نظرات نخبگان^۱ «انقلابی‌گری» به معنای: «تحول‌خواهی همه‌جانبه مبتنی بر ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در تمام ساحت‌های حیات فردی و اجتماعی هماهنگ با مواضع و رهنمودهای ولی فقیه» است.

انقلابی‌گری در هر یک از مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی یعنی «وقوع انقلاب»، «نظام‌سازی»، «دولت‌سازی»، «جامعه‌سازی» و «تمدن‌سازی اسلامی»، واجد مفهوم و شاخص خاص خود است. از آنجا که انقلاب به معنای تحول همه‌جانبه و حرکتی مردمی برای تغییر سریع و بنیانی ارزش‌ها و باورهای مسلط، نهادهای سیاسی، ساختارهای اجتماعی، رهبری، روش‌ها و فعالیت‌های حکومتی جامعه آمده است، منظور از انقلابی‌گری نیز عمل و روحیه تحول‌خواهانه، پیش‌برنده و پیش‌رونده برای نیل به حیاط طیبه است. حیاتی که در چهارچوب ارزش‌ها و آرمان‌های اسلام ناب محمدی ﷺ در تمام ابعاد زندگی انسانی تعریف می‌شود و با افکار و رفتار مدعیان اسلام ارتجاعی و التقاطی تفاوت دارد. اسلامی که مبتنی بر واقعه غدیر، الگوی عاشورایی، انتظار و ظهور مهدی موعود ﷺ است و تحول را در پیروان انقلابی خویش ضروری می‌داند.

برخلاف برخی که برای انقلاب اسلامی، حرکت مستمر و مداوم قائل نیستند و معتقدند که انقلابی‌گری معطوف به دوران وقوع و تثبیت انقلاب است، انقلابی‌گری از دیدگاه مقام معظم رهبری دامت‌برکات مفهومی فرآیندی و مستمر دارد: «انقلابی بودن یعنی اینکه از ابتدایی‌ترین مرحله تا مرحله پایانی با فکر و گفتمان انقلابی، افراد و اشخاص انقلابی و مجموعه و نهادهای انقلابی همراه بود و مواضع انقلابی و اسلامی را قاطعانه و بدون رودربایستی و مرعوب شدن بیان و حفظ کرد.» (بیانات امام خامنه‌ای دامت‌برکات، ۱۳۷۹/۱۲/۹). از دیدگاه مقام معظم رهبری دامت‌برکات وجود انقلاب منوط به ماندن حرکت انقلابی به صورت مستمر و پایدار است، در واقع انقلاب یک موضوع پایان‌پذیر نیست بلکه حیات دارد و مستمراً در حال شدن است (دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵: ۷۸).

موضوع استمرار انقلاب زمانی معنا پیدا می‌کند که مقام معظم رهبری دامت‌برکات تحقق اهداف انقلاب اسلامی را در پنج مرحله وقوع انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل جامعه اسلامی و در گام نهایی تمدن اسلامی معرفی می‌فرمایند. این معنا در مقابل معنای برخی از جریان‌های فکری و سیاسی است که معتقدند انقلاب اسلامی پس از وقوع در سال ۵۷ و تثبیت در دهه شصت به پایان رسیده و امروز در پسا انقلاب قرار گرفته ایم. شکل شماره یک، مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی را از دیدگاه مقام معظم رهبری دامت‌برکات نشان می‌دهد.

شکل ۱: مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی

منظور از تحول همه‌جانبه آن است که انقلابی‌گر به دنبال تحول در همه خرده‌نظام‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است. هرگاه تحول در ساحت فردی شکل بگیرد، توان تغییر و اعمال اصلاح در ساحت‌های اجتماعی نیز توسط انقلابی‌گر بوجود می‌آید. انقلابی بودن به آدمی توان حرکت و عمل می‌دهد اما باید دانست انقلابی بودن به معنای افراطیگری و توهین به این و آن نیست. مقام معظم رهبری فرموده اند: «من معتقدم محافظه‌کاری و اکتفای به آنچه که داریم و نداشتن همت و بلندپروازی در همه زمینه‌های فکر و فرهنگ، قتلگاه انقلاب است. انقلاب اساساً یعنی گام بلند، که پشت سرش باید گام‌های بلند دیگری برداشته شود.» (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌الرحمة، ۱۳۷۹/۱۲/۱۹).

۴-۴. ابعاد انقلابی‌گری

انسان‌شناسی یکی از موضوعات مهم در کنار هستی‌شناسی و جامعه‌شناسی در اندیشه بزرگان و مکاتب مختلف است. در مبانی انسان‌شناختی این مسئله مطرح می‌شود که انسان موجودی دارای ابعاد و ساحت‌های مختلف است؛ روح و بدن دارد، از بینش‌ها و گرایش‌ها و توانایی‌های مختلف برخوردار است و با دیگر موجودات جهان ارتباط‌هایی دارد. از آنجا که انقلابی‌گری به عنوان مجموعه منظمی از کنش‌هاست، انسان برای تحقق رفتار انقلابی‌گری، همه ابعاد و ساحت‌های را باید با این رفتار همسو منطبق نماید.

از منظر اسلام و آنچه در آیات قرآن بر آن تأکید شده است، انسان واجد دو ساحت مادی و معنوی است. قرآن کریم در سوره سجده به خلقت انسان از گل و بُعد مادی اشاره دارد:

«الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ * ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سَلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ»^۱: او همان کسی است که هر چه را آفرید نیکو آفرید؛ و آفرینش انسان را از گِل آغاز کرد. سپس نسل او را از عصاره‌ای از آب ناچیز و بی‌قدر آفرید. خداوند متعال در آیات بعدی بر بُعد روحی انسان تأکید می‌کند: «ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ»^۲ آنگاه او را درست‌اندام کرد و از روح خویش در او دمید و برای شما گوش و دیدگان و دلها قرار داد چه اندک سپاس می‌گزارید.

متفکرین و مفسرین اسلامی مانند علامه طباطبائی^۳ و امام خمینی^۴ بر ساحت معنوی در کنار ساحت مادی توجه کردند و از نگاه آنها، انسان واجد دو بُعد مادی و معنوی است. علامه طباطبائی معتقدند که مسئله توحید، تنها در قضیه «خدا هست» خلاصه نمی‌شود؛ بلکه توحید یک جهان‌بینی است. یک نگرش جامع به هستی و هستی‌شناسی عمیق است. اعتقاد به توحید از حد یک مفهوم ذهنی فراتر می‌رود و تمامی زندگی و سراسر هستی را تحت پوشش قرار می‌دهد. به طوری که فرد موحد در بینش، رفتار و کنش، در اعتقاد و عمل، «توحیدی» می‌اندیشد و عمل می‌کند و سراسر زندگی او حضور توحید است (طباطبائی، ۱۳۸۷ ج: ۲ / ۳۱).

ساحت مادی به ابعاد ذهن، روان و رفتار و ساحت معنوی به بُعد روح مربوط است. بر این اساس، ابعاد انسانی بر مبنای چهارچوب انقلاب اسلامی به چهار بُعد روح^۳، ذهن (آگاهی)^۴، روان^۵ و رفتار^۶ قابل تقسیم‌بندی است. بر این اساس انقلابی‌گری باید به عنوان یک کنش در چهار سطح روحی (معنوی)، فکری، روانی (عاطفی یا قلبی) و رفتاری شاخص‌بندی شود. یعنی انقلابی‌گر کسی است که شاخصه‌های انقلاب‌گری را در چهار بُعد روحی، فکری، روانی و رفتاری در خود درونی سازد. از آنجایی که مفهوم تحول در

۱. سجده/۸-۷.

۲. سجده/۹.

3. spirit.

4. mind.

5. psycho.

6. corporality.

مفهوم انقلاب، انقلاب اسلامی و انقلابی‌گری مستور است، انقلابی‌گر کسی است که بتواند تحول را در هر چهار ساحت روح، ذهن، روان و رفتار ایجاد کند. بر اساس مطالعه اسنادی و جمع‌بندی نظرات نخبگان^۱ انقلابی‌گری در افراد به معنای آن است که کسی:

در بُعد روحی و معنویت، «تحول یافته»؛

در بُعد ذهن و آگاهی، «تحول اندیش»؛

در بُعد عواطف، احساسات و گرایشی، «تحول خواه»؛

و در بُعد رفتاری، غرایز، حواس و رفتاری، «تحول آفرین» است.

تشکیکی بودن انقلابی‌گری در افراد با این معناست که شدت و ضعف انقلابی‌گری در هر بُعد متفاوت است. به عبارتی میزان شاخصه‌های انقلابی‌گری در هر چهار ساحت، ضرورتاً برابر نیست؛ ممکن است شدت شاخص‌ها در ابعاد مختلف روحی، ذهنی، روانی و رفتاری متفاوت از یکدیگر باشد. به عنوان نمونه ممکن است شاخصه‌های انقلابی‌گری در بُعد روحی، به طور کامل درونی شده باشد ولی در بُعد رفتاری به اندازه بُعد روحی درونی نشده باشد. لذا نمره کامل در شاخصه‌های انقلابی‌گری بُعد آگاهی، دلیل کافی برای نمره کامل در بُعد رفتاری انقلابی‌گری نمی‌شود. انقلابی‌گری واقعی و کامل، کسی است که بتواند شاخصه‌های انقلابی‌گری را در هر چهار بُعد روحی، فکری، روانی و رفتاری در خود نهادینه کند و در تمام چهار ساحت نمره کامل دریافت نماید.

۴-۵. مؤلفه‌ها و شاخصه‌های انقلابی‌گری

بر اساس بررسی اسنادی و جمع‌بندی نظرات نخبگان^۲ «انقلابی‌گری» واجد مؤلفه‌های «توحید، ولایت، حق، جهاد، عقلانیت، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی بودن» است. «انقلابی‌گری» زمانی تحقق می‌یابد که افراد بتوانند مؤلفه‌های توحید، ولایت، حق، جهاد، عقلانیت، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی بودن را در چهار ساحت روحی (تحول‌یافتگی)، ذهنی (تحول‌اندیشی)، روانی (تحول‌خواهی) و رفتاری (تحول‌آفرینی)

1. Revolution

2. Revolution

در خود درونی‌سازند. بنابراین انقلابی‌گری در افراد منوط به تحول‌یافتگی، تحول‌اندیشی، تحول‌خواهی و تحول‌آفرینی در ساحت‌های چهارگانه است که در ادامه به توصیف و تبیین هریک از آنها پرداخته خواهد شد.

۴-۵-۱. توحید

توحید و یگانه‌پرستی یکی از مؤلفه‌های اساسی انقلابی‌گری در چهارچوب ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی است و بدون آن معنای خویش را از دست می‌دهد. توحید، به معنای یکتا دانستن خدا، اصلی‌ترین آموزه اعتقادی در اسلام است. به اعتقاد مسلمانان، خداوند یگانه خالق جهان است و شریک ندارد (کریمی، ۱۳۷۹: ۱۹-۲۰). توحید، مهم‌ترین آموزه اسلامی، و نقطه تمایز اسلام از دیگر ادیان دانسته شده است. به تصریح قرآن، پیام تمامی پیامبران، اعتقاد به توحید بوده است (یحیی، ۱۳۶۸: ۱۹۶). با آنکه کلمه توحید در قرآن کریم نیامده، اما آیات فراوانی از آن درباره اثبات توحید و نفی شرک است تا آنجا که ملاصدرا در کتاب تفسیر خود، هدف اصلی قرآن کریم را اثبات توحید خداوند دانسته است (ملاصدرا، ۱۳۶۶ ش، ج ۴، ۵۴). برخی آیاتی از قرآن کریم که مستقیم به توحید دلالت دارند، عبارتند از:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ: بگو او خدای یکتاست.^۱

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: هیچ‌خدایی جز الله نیست.^۲

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ: هیچ‌خدایی جز او نیست.^۳

إِلَهُكُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ: همانا خدای شما خدای یکتاست.^۴

مَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ: هیچ‌خدایی جز الله نیست.^۵

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است بتواند مؤلفه توحید را در

۱. اخلاص/۱

۲. صافات/۳۵: محمد/۱۹

۳. بقره/۱۶۳

۴. کهف/۱۱: فصلت/۶

۵. ص/۶۵

شاخصه‌های زیر در خود درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «کافر به طاغوت»، «کافر به استکبار»، «مؤمن به خدا»، «عبد و بنده خدا» و «مکلف»؛

بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «طاغوت‌شناس»، «استکبارستیز»، «معرفت به خدا»، «دین‌شناس» و «تکلیف‌شناس»؛

بعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «نفی طاغوت» و «نفی استکبار»، «نصرت‌طلبی الهی»، «بندگی الهی» «تکلیف‌گرایی»؛

بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «طاغوت‌ستیز»، «استکبارستیزی»، «توکل به خدا»، «تعبد به شریعت» و «تکلیف‌مداری».

در جدول زیر شاخصه‌های توحید در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۱: شاخصه‌های مؤلفه توحید در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های توحید
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	کافر به طاغوت، کافر به استکبار، مؤمن به خدا، عبد و بنده خدا، مکلف
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	طاغوت‌شناس، استکبارشناس، معرفت به خدا، دین‌شناس، تکلیف‌شناس
	روان	تحول‌خواهی	نفی طاغوت، نفی استکبار، نصرت‌طلبی الهی، بندگی الهی، تکلیف‌گرایی
	رفتار	تحول‌آفرینی	طاغوت‌ستیزی، استکبارستیزی، توکل به خدا، تعبد به شریعت، تکلیف‌مداری

۴-۵-۲. ولایت

ولایت از مهم‌ترین اصول اسلام است. کلمه ولایت از ماده «و.ل.ی» گرفته شده و در لغت به معنای آمدن چیزی در پی چیز دیگر است، بدون آنکه فاصله‌ای در میان آن دو باشد. لازمه چنین توالی و ترتیل، قرب و نزدیکی آن دو به یکدیگر است (ابن فارس ۱۳۸۹ق: ج ۶: ۱۴۱). ولایت به معنای پذیرفتن رهبری پیشوای الهی و نیز اعتقاد به این که امامان

معصوم پس از پیامبر اسلام ﷺ از سوی خداوند بر مردم ولایت دارند. نظام سیاسی اسلام و شیوه حکومتی دین بر پایه ولایت است و ملاک مسلمانی پس از اطاعت از رسول خدا ﷺ ولایت‌پذیری است. از منظر شیعه به همان معیار و مبنایی که ولایت رسول خدا ﷺ مشروعیت دارد، ولایت امام معصوم ﷺ و نیز ولایت فقیه در زمان غیبت مشروعیت دارد (انصاری ۱۴۱۵ق: ص ۸).

همسویی و هم‌گرایی آحاد مردم و همچنین سازمان‌ها و نهادها در راستای مسیر انقلابی‌گری منوط به درونی‌سازی ولایت‌مداری است تا بر اساس رویکرد ولایت فقیه بتوانند جهت‌گیری انقلابی خود را تنظیم کنند. موضع‌گیری‌های سیاسی و فرهنگی جامعه زمانی در راستای اهداف انقلاب تنظیم خواهد شد که ولایت فقیه به عنوان معیار جهت‌گیری محسوب گردد و این مهم تنها با پذیرش اعتقادی و اهتمام قلبی به ولایت فقیه ایجاد می‌شود. پیچیدگی زندگی اجتماعی و تلاطم جریانات مختلف سیاسی و فرهنگی جهان پیرامونی نیاز مؤمنین انقلابی به رهنمودها و خطابه‌های ولی فقیه را مضاعف کرده است. کشتی انقلاب زمانی به ساحل آرامش و تحقق اهداف خویش نائل خواهد آمد، که آحاد مردم و سازمان‌ها بتوانند کلام ولی فقیه را فصل الخطاب و فرامین ایشان را خطوط فاصل میان خود و دشمنان انقلاب قرار دهند.

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است بتواند مؤلفه ولایت را در خود درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛
 بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «ولی‌گونگی»؛
 بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «ولی‌شناسی» و «فصل الخطاب دانستن ولی»؛

بعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «عشق و محبت به ولی»، «تولی و تبری»؛
 بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «یاوری ولی»، «همسویی با ولی» و «یارگیری برای ولی».

در جدول زیر شاخصه‌های ولایت در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۲: شاخصه‌های مؤلفه ولایت در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های ولایت
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	ولی‌گونه‌گی
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	ولی‌شناسی، فصل‌الخطاب دانستن ولی
	روان	تحول‌خواهی	عشق و محبت به ولی، تولی و تبری
	رفتار	تحول‌آفرینی	یاوری ولی، همسویی با ولی، یارگیری برای ولی

۴-۵-۳. حق

انقلاب اسلامی با هدف کنار زدن باطل و آوردن حق تحقق یافت. شناخت حق و حرکت برای تحقق آن یکی از الزامات انقلابی‌گری است. امیرمؤمنان علی علیه السلام کسی است که دین حق را برای برپایی عدالت در جامعه برپا داشت و آشکارا احکام و فرایض اسلامی را بدون ملاحظه‌ای اجرا فرمود. او قریب به پنج سال به منظور تحقق عدالت و گرفتن انتقام مظلوم و استقرار حق و نابودی باطل (در چهره‌های گوناگون) حکومت کرد، سیمای پرواز و رمز علی علیه السلام با آن جاذبه‌ها و دافعه‌هایی که از چشمه اخلاص و ایمانش سرچشمه می‌گرفت، موجب گردیده که دانشوران و عالمان تنها به پرتوی از این فروع درخشان اشاره کند و از دریای صفات و کردار پسندیده‌اش به قدر تشنگی بنوشند.

شخصیت‌های انقلابی تاریخ اسلام، در معیت حق بودند و به عنوان معیاری برای حق شناخته می‌شدند. شخصیت‌های انقلابی مانند عمار، واجد چنین ویژگی‌ای بودند و هرکجا عمار حضور داشت حق هم آنجا بود. عمار نقش مهمی در فتنه‌ها و آشفتگی مسلمین در غبار ناشی از درهم‌تنیدگی حق و باطل داشتند. به عنوان نمونه هرگاه مردم در جنگ‌ها دچار تردید در جانب حق و باطل می‌شدند، عمار را معیار قرار می‌دادند و به لشکریان او می‌پیوستند به عنوان نمونه همراهی عمار در جنگ صفین در کنار امیرمؤمنان علیه السلام یکی از معیارهای حقانیت لشکر امام علی علیه السلام نزد مردم، در مقابل لشکر معاویه بود. پیامبر اسلام نیز تعبیر «عمار مع الحق» را در وصف وی به کار می‌برند که مشابه آن را در مورد امیرالمؤمنین علیه السلام به کار برده‌اند و می‌فرماید: «عَمَّارٌ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَمَّارٍ يَدُورُ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ مَا دَارَ» (مجلسی، ج ۴۴، ۳۵).

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است بتواند مؤلفه حق را در؛
 بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «تجلی حق»، «معیت با حق»، «قائم
 بالقسط (همیشه همراه با حق است)»، «منضبط» و «عادل»؛
 بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «حق‌اندیشی (یعنی اندیشه او حق است)»،
 «حق‌شناسی (شناخت مصادیق حق، موازین حق مانند قانون)»، «حق‌جویی» و
 «عدالت‌جو»؛
 بُعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «حق‌خواهی»، «حق‌گرایی»، «آرمان‌خواهی»،
 «نظم‌خواهی» و «عدالت‌خواهی»؛

بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «حق‌مداری (حق‌گویی، صراحت و
 صداقت)»، «ظلم‌ستیزی»، «قانون‌مداری»، «انضباط انقلابی» و «عدالت‌گستری» در خود
 درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بر دارد. در جدول
 زیر شاخصه‌های حق در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۳: شاخصه‌های مؤلفه حق در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های حق
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	تجلی حق، معیت با حق، قائم بالقسط، منضبط، عادل
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	حق‌اندیشی، حق‌شناسی، حق‌جویی، عدالت‌جو
	روان	تحول‌خواهی	حق‌خواهی، حق‌گرایی، آرمان‌خواهی، نظم‌خواهی، عدالت‌خواهی
	رفتار	تحول‌آفرینی	حق‌مداری، ظلم‌ستیزی، قانون‌مداری، انضباط انقلابی، عدالت‌گری

۴-۵-۴. جهاد

جهاد از ریشه جهد یا جهد به معنای زحمت، مشقت، توان و طاقت و تلاش بسیار توأم با سختی است (راغب اصفهانی؛ ۹۹ و قریشی ج ۱: ۷۷). جهاد مصدر باب مفاعله به معنای بسیار تلاش کردن می‌باشد. جهاد در معنای اصطلاحی به معنای بذل جان، مال و توان در

راه اعتلای اسلام و برپا داشتن شعائر ایمان و دین است (نجفی ج ۲۱: ۳). و براساس نوع به جهاد سخت، جهاد نرم، جهاد با جان، جهاد با مال و... تقسیم می‌شود. جهاد به عنوان یکی از مؤلفه‌های انقلابی‌گری به سه نوع اکبر، اصغر و کبیر قابل تحلیل و بررسی است. منظور از جهاد اکبر، تلاش انسان با سرسخت‌ترین دشمن درون خویش، یعنی نفس است. پیامبر خدا ﷺ فرمود: «أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ» (ورام بن ابی فراس، ۱۴۱۰، ج ۱: ۵۹). دشمن‌ترین تو، نفس اماره‌ای است که همراه توست. خودخواهی‌ها، حسادت‌ها، کینه‌ها، دنیاگرایی‌ها، قدرت‌طلبی‌ها، ثروت‌اندوزی‌ها، بی‌اخلاقی‌ها، اشرافی‌گری‌ها، سستی و بی‌حالی‌ها، خودپسندی‌ها و... همه و همه از دشمن نفس اماره سرچشمه می‌گیرد. تا آدمی بر دشمن نفس چیره نگردد، آمادگی برای دیگر عرصه‌های جهاد نخواهد یافت.

جهاد اصغر، همان جهاد در صحنه‌ها و عرصه‌های نبرد و مقابله با دشمن است. در این جهاد اهدافی چون دفاع از آیین الهی، ارزش‌ها و حقوق انسانی، شعائر دینی، نظام مقدس اسلامی، رهایی از چنگال مستکبران و تبهکاران و فتنه‌انگیزان و اشرار و متجاوزان دنبال می‌شود. جهاد کبیر که توسط مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای دامت‌برکاته وارد ادبیات سیاسی انقلاب اسلامی گردیده (بیانات امام خامنه‌ای دامت‌برکاته، ۳/۳ / ۱۳۹۵) مبنای قرآنی دارد و اصطلاح جهاد کبیر فقط یکبار در قرآن مجید آمده است. خطاب به پیامبر می‌فرماید: *فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا*. (فرقان: ۵۲) پس از کافرین پیروی نکن و با آنان جهاد کبیر کن. جهاد کبیر یعنی اطاعت و تبعیت نکردن از باطل و جبهه‌ی استکبار، که به صورت طبیعی فشار، تهدید و تحریم دشمنان را در پی خواهد داشت. نظام سلطه که به دنبال حذف جریان حق و عدالت است، تنها راه عقب‌نشینی را ایستادگی حق جویان می‌بیند. این ایستادگی که از جهاد کبیر برخاسته، باعث یاری و نصرت الهی و دستیابی به پیروزی می‌شود. جهاد کبیر در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و علمی قابل پیگیری است.

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است بتواند مؤلفه جهاد را در

شاخصه‌های زیر در خود درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «پرهیزگار»، «سلحشور»، «پیش‌برنده» و «آتش به اختیار»؛

بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «شناخت‌رذائل و فضائل (شناخت عوامل و موانع پیش‌روندگی)»، «شناخت تهدیدات انقلاب (تهدیدها و فرصت‌های سخت، نیمه سخت)»، «شناخت عوامل و موانع پیش‌برندگی انقلاب (شناخت تهدیدها و فرصت‌ها نرم)»؛

بعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «فضیلت‌خواهی و رذیلت‌گریزی»، «رصد و مواجهه شجاعانه و دائمی با دشمن»، «پیش‌تازی (پیش‌گامی) در تأمین نیازمندی‌های انقلاب (حضور در صحنه‌های انقلاب: احساس ضعف و سستی نکردن)»؛

بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «دفع‌رذائل و کسب فضائل»، «دشمن‌ستیزی (رزم‌آوری)»، «ایثار در راه خدا»، «خطرپذیری»، «سخت‌کوشی»، «صبر و استقامت»، «بن‌بست‌شکنی»، «نفوذناپذیری»، «ناهی از منکر»، «آمر به معروف».

در جدول زیر شاخصه‌های جهاد در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۴: شاخصه‌های مؤلفه جهاد در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های جهاد
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	پرهیزگار، سلحشور، پیش‌برنده و آتش به اختیار
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	شناخت‌رذائل و فضائل، شناخت تهدیدات انقلاب و شناخت عوامل و موانع پیش‌برندگی انقلاب
	روان	تحول‌خواهی	فضیلت‌خواهی و رذیلت‌گریزی، رصد و مواجهه شجاعانه و دائمی با دشمن و پیش‌تازی در تأمین نیازمندی‌های انقلاب
	رفتار	تحول‌آفرینی	دفع‌رذائل و کسب فضائل، دشمن‌ستیزی، ایثار در راه خدا، خطرپذیری، سخت‌کوشی، صبر و استقامت، بن‌بست‌شکنی، نفوذناپذیری، ناهی از منکر، آمر به معروف

۴-۵-۵. عقلانیت

در اسلام به علم و دانش اهمیت زیادی داده شده است. خدای سبحان به رسولش دستور داد

که در جای معینی توقف مکن و بگو: خدایا بر علم من بیفز، به من دانش وافر مرحمت فرما؛^۱ شاخص طلب و پویائی علمی بی‌وقفه یکی از شاخصه‌های انقلابی‌گری است (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌العلیه، ۱۳۸۷/۹/۲۴). هر کشوری برای حرکت رو به جلوی خود احتیاج به روش‌های علمی روز دنیا و تربیت متخصصینی دارد که برای این رشد لازم است. البته این پیشرفت هم باید در تمامی زمینه‌های علم اتفاق بیافتد و هم اینکه کاربردی باشد. اگر کشوری بخواهد به عنوان یک الگو در جهان شناخته شود یکی از مهمترین عوامل آن پیشرفت علمی و ایجاد تحول و تکامل در تمامی زمینه‌ها است تا با تعامل با محیط اطراف خود، این الگوی برتر را صادر نماید.

مقام معظم رهبری دامنه‌العلیه در رابطه با اهمیت دانش فرمودند: «دانش مایه‌ی اقتدار است؛ ثروت آفرین است؛ قدرت نظامی آفرین است؛ قدرت سیاسی آفرین است.» (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌العلیه، ۱۳۸۸/۱۱/۱۳) همچنین در جای دیگری فرمودند: «بدون انواع دانش، اقتدار کشور امکانپذیر نیست.» (بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌العلیه، ۱۳۸۸/۸/۶). اهمیت علم در اسلام تا اندازه‌ای است که خداوند، پیامبر خود را به گفتن این دعا مأمور می‌کند: «وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا» (طه: ۱۱۴). یعنی یا محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بر تو لازم است که دعا کنی و بگویی: «پروردگارا بر علم من بیفز». آنجا که پیامبر خدا چنین ماموریتی داشته باشد، پس بشر باید به طریق اولی جويا و خواهان علم باشد.

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است که بتواند مؤلفه عقلانیت را در شاخصه‌های زیر در خود درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «دانشمند»، «خردمند»، «حکیم»، «هوشیار» و «تحلیل‌گر»؛

بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «حکمت‌اندیش»، «خردورزی»، «آینده‌اندیش»، «عمق‌اندیش» و «موقعیت‌شناس»؛

۱. وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا؛ (طه: ۱۱۴)

بُعد روانی (تحول خواهی) با شاخصه‌های «دانش محور»، «خردگرا»، «پژوهش محور»، «واقع‌گرای آرمان‌خواه»؛

بُعد رفتاری (تحول آفرینی) با شاخصه‌های «یاد دهنده»، «یاد دهنده»، «بصیرت‌افزا و روشنگر»، «خلاق و نوآور» و «عمل معطوف به آرمان و واقعیت».

در جدول زیر شاخصه‌های عقلانیت در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۵: شاخصه‌های مؤلفه عقلانیت در چهار بُعد انقلابی گری

ابعاد انسانی	ابعاد	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های عقلانیت
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	دانشمند: خردمند، حکیم، هوشیار و تحلیل‌گر
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	حکمت‌اندیش، خردورزی، آینده‌اندیش، عمق‌اندیش، موقعیت‌شناس
	روان	تحول‌خواهی	دانش‌محور، خردگرا، پژوهش‌محور، واقع‌گرای آرمان‌خواه
	رفتار	تحول‌آفرینی	یادگیرنده، یاد دهنده، بصیرت‌افزا و روشنگر، خلاق و نوآور، عمل معطوف به آرمان و واقعیت

۴-۵-۶. پیش‌روندگی

«پیش‌روندگی» یکی از مؤلفه‌های مهم انقلابی‌گری است که توسط مقام معظم رهبری داماد در سال‌های اخیر وارد ادبیات انقلاب اسلامی شده است. مقام معظم رهبری داماد در این رابطه فرمودند: «انقلاب پیشرونده و پیش‌برنده است. حفظ انقلاب یعنی حفظ همین حالت پیشروندگی و پیش‌برندگی» (بیانات امام خامنه‌ای داماد، ۱۳/۴/۱۳۹۰). پیش‌روندگی به معنای پیشی‌جستن، پیشی‌رفتن و هدیت‌یافتگی است؛ یعنی فرد به اندازه‌ای از کمال و تعالی رسیده که می‌تواند الگوی دیگران شود. فرد زمانی می‌تواند ادعای انقلابی‌گری و هدایت‌گری نماید که ابتدا خودش هدایت‌یافته باشد.

ویژگی «پیش‌روندگی» یکی از لازمه‌های پیش‌برندگی انقلاب است که در انقلابیون تاریخ اسلام مانند امیرمؤمنان علی علیه السلام نیز وجود داشته است. امیرمؤمنان علی علیه السلام در شرح این ویژگی خویش می‌فرماید: «من در میان شما همچون چراغی در تاریکی هستم؛ هر کس به سوی آن چراغ روی آورد و در کنارش بنشیند از نورش بهره‌مند می‌گردد.» (دستی، ۱۳۷۹:

خطبه ۱۸۷). لذا امام علی علیه السلام چراغ هدایتی است که هیچ‌گاه کسی را گمراه نمی‌کند: «هرگز گمراه نبوده‌ام و هرگز کسی به وسیله من گمراه نشد.» (دشتی ۱۳۷۹: حکمت ۱۸۵). انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است که بتواند شاخصه‌های زیر را در مؤلفه پیش‌روندگی در خود درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «هدایت‌یافته»، «پیش‌رونده» و «متعالی»؛
 بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «کمال‌جو» و «تعالی‌جو»؛
 بُعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «کمال‌طلب»، «تعالی‌گر» و «جوشندگی»؛
 بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «پیش‌تاز» و «عمل به هنگام».
 در جدول زیر شاخصه‌های پیش‌روندگی در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده است؛

جدول شماره ۶: شاخصه‌های مؤلفه پیش‌روندگی در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های پیش‌روندگی
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	هدایت‌یافته، پیش‌رونده، متعالی
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	کمال‌جو، تعالی‌جو
	روان	تحول‌خواهی	کمال‌طلب، تعالی‌گر، جوشندگی
	رفتار	تحول‌آفرینی	پیش‌تاز، عمل به هنگام

۴-۵-۷. پیش‌برندگی

«پیش‌برندگی» نیز به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم انقلابی‌گری است که توسط مقام معظم رهبری داماد در سال‌های اخیر وارد ادبیات انقلاب اسلامی شده است. «پیش‌برندگی» به معنای آن است که هر انقلابی‌گر باید بتواند انقلاب را در عرصه‌های مختلف به پیش‌برد و در تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب، تلاش کند. پیش‌برنده، کسی است که با درک موقعیت، از همه ظرفیت‌ها برای رفع نیاز انقلاب اسلامی اقدام می‌کند. انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است که بتواند مؤلفه پیش‌برندگی را در شاخصه‌های زیر درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «هادی» و «پیش‌ران»؛
 بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «راه‌اندیش»، «راه‌یاب» و «تدبّر»؛
 بُعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه «هدایت‌خواه»؛
 بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «بسیج‌کننده»، «ظرفیت‌ساز» و «تعظیم
 شعائر اسلامی و انقلابی».

در جدول زیر شاخصه‌های پیش‌روندگی در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده
 است؛

جدول شماره ۷: شاخصه‌های مؤلفه پیش‌برندگی در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های پیش‌برندگی
مادی	روح	تحول‌یافتگی	هادی، پیش‌ران، ناظر
	ذهن	تحول‌اندیشی	راه‌اندیش، راه‌یاب، تدبّر، برنامه‌ریز
	روان	تحول‌خواهی	هدایت‌خواه
	رفتار	تحول‌آفرینی	بسیج‌کننده، ظرفیت‌ساز، تعظیم شعائر اسلامی و انقلابی

۴-۵-۸. مردمی‌بودن

نقش مردم از اساسی‌ترین موضوعات تشکیل حکومت و بقای آن است. «مردم» نقش و جایگاه ویژه‌ای در شکل‌گیری و تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی دارند. منظور از مردمی‌بودن آن است که انقلابیون باید با مردم رفتار خوب و خیرخواهانه‌ای داشته باشند؛ لذا مردمی‌بودن یعنی «با مردم بودن»، «برای مردم بودن»، «در خدمت دیگران بودن» و «شریک درد و رنج» و «غم دیگران خوردن» است. قبل از هرچیزی لازمه برخورداری شدن از خصلت مردمی‌بودن، اعتقاد به جایگاه و نقش عظیم مردم در مناسبات اجتماعی است. همراهی، همدردی و همگامی با مردم و خدمتگزاری به آنان یکی از راهبردهای تحقق مراحل انقلاب اسلامی است.

انقلابی‌گر در چهارچوب انقلاب اسلامی، فردی است که بتواند مؤلفه مردمی را در شاخصه‌های زیر درونی کند و بر اساس آنها در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی گام بردارد؛

بُعد روحی (تحول‌یافتگی) با شاخصه‌های «کریم»، «رحیم» و «حامی»؛
 بُعد ذهنی (تحول‌اندیشی) با شاخصه‌های «خیراندیش»، «مثبت‌اندیش» و
 «نیکواندیش»؛
 بُعد روانی (تحول‌خواهی) با شاخصه‌های «خیرخواه»، «مردم‌خواه»، «مردم‌مدار»،
 «مردم‌دوست»؛
 بُعد رفتاری (تحول‌آفرینی) با شاخصه‌های «مردمداری» و «مردم‌پاری».
 در جدول زیر شاخصه‌های پیش‌روندگی در چهار بُعد روح، ذهن، روان و رفتار آمده
 است؛

جدول شماره ۸: شاخصه‌های مؤلفه مردمی در چهار بُعد انقلابی‌گری

ابعاد	ابعاد انسانی	ساحت (ابعاد)	شاخصه‌های مردمی
معنوی	روح	تحول‌یافتگی	کریم، رحیم، حامی
مادی	ذهن	تحول‌اندیشی	خیراندیش، مثبت‌اندیش، نیکواندیش
	روان	تحول‌خواهی	خیرخواه، مردم‌خواه، مردم‌مدار مردم‌دوست
	رفتار	تحول‌آفرینی	مردم‌مداری و مردم‌پاری

۴-۶. خلاصه‌ای از ابعاد، مؤلفه و شاخصه‌های انقلابی‌گری

جدول شماره ۹ خلاصه‌ای از شاخصه‌های انقلابی‌گری را در چهار بُعد روحی، ذهنی، روانی و رفتاری در مؤلفه‌های توحید، ولایت، حق، جهاد، عقلانیت، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی‌بودن را نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های این جدول انقلابی‌گر کسی است که بتواند شاخصه‌ها را در چهار ساحت تحول‌یافتگی، تحول‌اندیشی، تحول‌خواهی و تحول‌آفرینی در خود درونی‌سازد.

جدول شماره ۹: خلاصه‌ای از ابعاد، مؤلفه و شاخصه‌های انقلابی‌گری

مفهوم	ابعاد وجودی انسان	مؤلفه‌ها	شاخصه‌ها
انقلابی‌گری	روحی (تحول‌یافتگی)	توحید	کافر به طاغوت و استکبار، مؤمن به خدا، عبد و بنده خدا، مکلف
		ولایت	ولی‌گونه‌گی
		حق	تجلی حق، معیت با حق، قائم بالقسط، منضبط، عادل
		جهاد	پرهیزگار، سلحشور، پیش‌برنده و آتش به اختیار

دانشمند، خردمند، حکیم، هوشیار و تحلیل‌گر	عقلانیت	ذهن (تحول اندیشی)
هدایت‌یافته، پیش‌رونده، متعالی	پیش‌روندگی	
هادی، پیش‌ران، ناظر	پیش‌برندگی	
کریم، رحیم، حامی	مردمی	
طاغوت‌شناس، معرفت به خدا، دین‌شناس، تکلیف‌شناس	توحید	
ولی‌شناسی، فصل الخطاب دانستن ولی	ولایت	
حق‌اندیشی، حق‌شناسی، حق‌جویی و عدالت‌جو	حق	
شناخت ردائیل و فضائل، شناخت تهدیدات انقلاب و شناخت عوامل و موانع پیش‌برندگی انقلاب	جهاد	
حکمت‌اندیشی: خردورزی، آینده‌اندیشی، عمق‌اندیشی و موقعیت‌شناس	عقلانیت	
کمال‌جو، تعالی‌جو	پیش‌روندگی	
راه‌اندیشی، راه‌یاب، تدبیر، برنامه‌ریز	پیش‌برندگی	
خیراندیشی، مثبت‌اندیشی، نیکواندیشی	مردمی	
نفی طاغوت و استکبار، نصرت‌طلبی الهی، بندگی الهی، تکلیف‌گرایی	توحید	روان (تحول خواهی)
عشق و محبت به ولی، تولی و تبری	ولایت	
حق‌خواهی، حق‌گرایی، آرمان‌خواهی، نظم‌خواهی، عدالت‌خواهی	حق	
فضیلت‌خواهی و ردیلت‌گریزی، رصد و مواجهه شجاعانه و دائمی با دشمن، پیشتازی در تأمین نیامندی‌های انقلاب	جهاد	
دانش‌محور، خردگرا، پژوهش‌محور و واقع‌گرای آرمان‌خواه	عقلانیت	
هدایت‌خواه	پیش‌روندگی	
خودانگیختگی، درون‌گرا، خوداتکا، جوشندگی، تعالی‌جو و کمال‌گرا	پیش‌برندگی	
خیرخواه، مردم‌خواه، مردم‌مدار، مردم‌دوست	مردمی	
مبارزه با کفر و طاغوت، استکبارستیزی، توکل به خدا، تعبد به شریعت، تکلیف‌مداری	توحید	
یاوری ولی، همسویی با ولی، یارگیری برای ولی	ولایت	
حق‌مداری، ظلم‌ستیزی، قانون‌مداری، انضباط انقلابی، عدالت‌گری	حق	

دفع‌رذائل و کسب فضائل، دشمن‌ستیزی، ایثار در راه خدا، خطرپذیری، سخت‌کوشی، صبر و استقامت، بن‌بست‌شکنی، نفوذناپذیری، ناهی از منکر، آمر به معروف	جهاد		
یادگیرنده، یاد دهنده، بصیرت‌افزا و روشنگر، خلاق و نوآور، عمل معطوف به آرمان و واقعیت	عقلانیت		
پیش‌رو، عمل به هنگام	پیش‌روندگی		
بسپج‌کننده، ظرفیت‌ساز، تعظیم‌شعائر اسلامی و انقلابی	پیش‌برندگی		
مردم‌داری و مردم‌یاری	مردمی		

۵. نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی ایران پس از مرحله وقوع و نظام‌سازی اسلامی، امروز در مرحله دولت‌سازی قرار دارد و تا رسیدن به جامعه اسلامی و تمدن نوین اسلامی ادامه خواهد داشت. ترسیم مراحل پنج‌گانه انقلاب اسلامی توسط رهبر معظم انقلاب ع نشان می‌دهد که اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی تحقق نیافته است و انقلابی‌گری برای ادامه تحقق مراحل ادامه دارد. انقلابی‌گری هم برای وقوع انقلاب اسلامی و هم برای دیگر مراحل نیز لازم است و در هر مرحله معنا و شاخص خاص خود را دارد.

انقلابی‌گری در چهارچوب انقلاب اسلامی به معنای «تحول‌خواهی همه‌جانبه مبتنی بر ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در تمام ساحت‌های حیات فردی و اجتماعی هماهنگ با مواضع و رهنمودهای ولی فقیه» است. انقلابی‌گر کسی است که بتواند ارزش‌ها، اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی را در چهار بُعد روح^۱، ذهن (آگاهی)^۲، روان^۳ و رفتار^۴ درونی کند. انقلابی‌گر کسی است که در بُعد روحی و معنویت، «تحول یافته»؛ در بُعد ذهن و آگاهی، «تحول اندیش»؛ در بُعد عواطف، احساسات و گرایشی، «تحول خواه» و در بُعد رفتاری، غرایز، حواس و رفتاری، «تحول آفرین» است. انقلابی‌گری یک مفهوم تشکیکی است و در افراد و ابعاد مختلف شدت و ضعف دارد.

1. spirit.
2. mind.
3. psycho.
4. corporality.

«انقلابی‌گری» واجد مؤلفه‌های «توحید، ولایت، حق، جهاد، دانایی، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی‌بودن» است. «انقلابی‌گری» زمانی تحقق می‌یابد که افراد بتوانند مؤلفه‌های توحید، ولایت، حق، جهاد، دانایی، عزت و هدایت را در چهار بُعد روحی (تحول‌یافتگی)، ذهنی (تحول‌اندیشی)، روانی (تحول‌خواهی) و رفتاری (تحول‌آفرینی) را در خود درونی‌سازند. انقلابی‌گر شخصی است که بتواند مؤلفه‌های «توحید، ولایت، حق، جهاد، دانایی، پیش‌روندگی، پیش‌برندگی و مردمی‌بودن» را در مواجهه با پدیده انقلاب اسلامی در خود متجلی کند.

ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصه‌های ارائه شده در این تحقیق، مختص انقلابی‌گری در چهارچوب انقلاب اسلامی است و هر کس در این الگو حرکت کند، معرف انقلابی‌گری انقلاب اسلامی است. وجود بُعد روحی و مؤلفه‌های توحید و ولایت در الگوی انقلابی‌گری متفاوت است. ارائه شده، مؤلفه‌های توحید و ولایت، مبنای دیگر مؤلفه‌های محسوب می‌گردد و به دیگر مؤلفه‌هایی مانند حق و جهاد معنا می‌بخشند. همه انقلاب‌ها به نوعی مدعی اعاده حق و عدالت‌اند و در این راه تمام تلاش خود را انجام و بهای آن را از لحاظ مالی یا جانی پرداخت می‌کنند. ولی در انقلابی‌گری انقلاب اسلامی، توحید و ولایت معنای خاصی به مؤلفه حق و جهاد می‌بخشد و روح حاکم بر دیگر مؤلفه‌ها محسوب می‌گردد.

شاخصه‌های انقلابی‌گری انقلاب اسلامی مبتنی بر مفاهیم اسلامی استخراج شده است و عمل به آنها انقلاب اسلامی را به سوی دیگر مراحل انقلاب، یعنی دولت‌سازی، جامعه‌سازی و تمدن‌نویین اسلامی رهنمون می‌سازد. این شاخصه‌ها در هر مرحله از انقلاب اسلامی، واجد نشانگرها و سنجه‌های خاص خود است. انقلابی‌گری زمانی تحقق می‌یابد که افراد با تشخیص و تحلیل درست، موقعیت‌شناسی مناسبی از انقلاب اسلامی داشته و برای هر نیازی، عمل به موقع انجام دهند. پیش‌برندگی انقلاب اسلامی منوط به پیش‌رونده بودن انقلابیون در همه ابعاد روحی، ذهنی، روانی و رفتاری دارد. انقلابیون زمانی می‌توانند به پیش‌روندگی

انقلاب اسلامی یاری دهند، که ابتدا خودشان واجد توانمندی‌های مختلف روحی، روانی، ذهنی و رفتاری شوند.

بن‌بست‌شکنی، خلاقیت، پیش‌برندگی، خستگی‌ناپذیری، استکبارستیزی و دیگر شاخصه‌های انقلابی‌گری بر محور خداباوری و خودباوری شکل می‌گیرد. تقویت روحیه ایمان و اعتقاد به خدا و حرکت در چهارچوب فرامین ولی فقیه، می‌تواند مجاهدت نیروهای انقلابی را در حوزه‌های مورد نیاز انقلاب اسلامی تقویت کند. انقلابیون برای به پیش‌برندگی مراحل انقلاب و تحقق آرمان‌ها اشتغال یابند، باید ضرورت «عمل به هنگام» در موقعیت پیچ تاریخی را به درستی درک کنند. در چنین صورتی است که انقلابی‌گر می‌تواند با عزت و افتخار به هدایت‌گری محیط پیرامونی خویش برای بسیج همگانی در تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی، دست یابد.

کتابنامه

قرآن کریم

- ابن فارس (۱۳۸۹ق). مقایس اللغه. (عبدالسلام، مصحح). بیروت، دارالجمیل.
- انصاری، مرتضی (۱۴۱۵ق). کتاب المکاسب. قم، دارالکتاب.
- جلایی پور، حمیدرضا (۱۳۸۶). بنیادهای نظری و تجربی اصلاح طلبی در مقایسه با محافظه کاری و انقلابی‌گری (با تأکید بر ارزیابی دوران اصلاحات ۱۳۸۴-۱۳۷۶). آیین، (۷)، ۲۱-۷.
- جمعی از نویسندگان. (۱۳۹۵). مجموعه مقالات همایش ملی حوزه انقلابی ۱. قم، المصطفی علیه السلام.
- حسینی، مهدی (۱۳۸۸). بررسی رابطه فرهنگ سیاسی شیعی و پیروزی انقلاب اسلامی. مطالعات انقلاب اسلامی، (۱۷)۵، ۷۳-۱۰۵.
- دشتی، محمد (۱۳۷۹). ترجمه نهج البلاغه. قم، آل علی علیه السلام.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲). مفردات ألفاظ القرآن. بیروت، دارالعلم.
- رشد آموزش معارف اسلامی (۱۳۸۹). انقلابی‌گری. رشد آموزش معارف اسلامی. (۷۹)، ۳-۲.
- زمانی، محبوب، حبیب (۱۳۸۸). شاخصه‌های فرهنگ فردی. حصون، (۲۱)، ۱۲۰-۱۰۰.
- شریفی، رضا (۱۳۸۲). شاخصه‌های روحیه اسلامی-انقلابی بسیجیان. مطالعات بسیج، (۱۹ و ۱۸)، ۴۵-۲۱.
- قریشی، سید علی اکبر (۱۴۱۲). قاموس قرآن. تهران، دارالکتب الإسلامية.
- قنبری، آیت (۱۳۸۶). اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری. قم، زمزم هدایت.
- کریمی، جعفر (۱۳۷۹). توحید از دیدگاه آیات و روایات (۲). تهران، آموزش عقیدتی سیاسی سپاه.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳). بحارلأنوار. بیروت، مؤسسه الوفا.
- مطهری، مرتضی (۱۳۵۸). پیرامون انقلاب اسلامی. قم، صدرا.
- موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۸). صحیفه امام. تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام.
- نجفی، محمد حسن (بی‌تا). جواهر الکلام. بیروت، داراحیاء التراث العربی.
- ورام بن ابی فراس، مسعود بن عیسی (۱۴۱۰). مجموعه ورام. قم: مکتبه فقیه.
- یحیی، عثمان اسماعیل. (۱۳۶۸). سیر مسأله توحید در عالم اسلام تا قرن هفتم هجری. (علی رضا ذکاوتی قراگزلو، مترجم)، معارف، (۱۷ و ۱۶)، ۱۹۵-۲۱۴.